

PJESME I PLESOVI SMRTI DENISA PERIČIĆA

(Nakladnici: Mini-print-logo d. o. o, Zmajski stol Varaždin, 2025.)

Stihom protiv neprekinutih marševa zločina

I tako, krug je dovršen! Ili nije „Pjesmama i plesovima smrti“ Denisa Peričića, poetskom zbirkom predstavljenom u varaždinskoj Gradskoj knjižnici i čitaonici „Metel Ožegović“ u prvoj polovici 2025. godine. Ako je „Krvozemlje“ šokiralo čitatelje, nova Denisova zbirka istovrsnom pjesnikovom umješnošću nosi isti usud – šokirati, upamtiti. Sve ono izrečeno u „105 godina samoće“, „Pandemonijumu“, „Krvozemlju“ prirodno je nastavljeno „Pjesmama i plesovima smrti“, kronološki poredano, kako je i naveo autor u uvodnoj bilješci. Kontrapunkt uvodnih motta, Kutuzovljevih ili Musorgskogoga, skladanih, neskladanih, s onim što uslijedi u stihovima, osjetit će svaki posjetitelj varaždinskoga predstavljanja, budući čitatelj, svatko već dobro upoznat s Peričićevim opusom. Da ne ponavljam misli iz pogovora zbirke, u kojemu sam refleksivno reagirao na prvo čitanje, siguran i u petu zbirku ratnih zločina, ono što se ogledava iz ove zbirke jest vještina proznoga pisca. Jest Denis Peričić i pjesnik, no njegov smisao za detalj oko kojega gradi priču ono je odavno prepoznato i nagrađeno s više od 110 književnih nagrada. Od prve pjesme „Mudo visi na grani“ (Ruski građanski rat) do posljednje „Lutke“ svjedočimo bolno iskrenom opisu zločina počinjenih u ime čega – revolucije, oslobođenja, obračuna s neprijateljima, neistomišljenicima.

Piscu ne treba mašta u ovom slučaju, krvnici su se pobrinuli nadmašiti i kada se učini da čovjek čovjeku ne umije biti veći vuk nego što jest – svirepost, brutalnost, ponižavanje – svaka riječ djeluje eufemizmom za ono što slijedi. Polijevanje hladnom vodom, čerečenje, taljenje, kidanje, zakopavanje – nema groba u kojemu se može smiriti obeščašćenost žrtve, nema savjesti koja može krvnika nagnati na obraćenje, čak i kada njegovi najbliži (ah, što su najbliži doli sudionici u zločinu) gledaju „velike“ podvige svojih očeva i djedova. Denisove pjesme zadiru u tkivo savjesti onih dobronamjernih, no povijesni je put do pakla i bio popločan nazovi dobrim namjerama. Znatiželja književnika odvodi u samu srž

zločina, u ideju-ideje pod kojima je bio počinjen, opisujući činjenice, igrajući se riječima sa zločinom u kojemu nije bilo igre, tek lepet preludija za „Dječju sobu“, pretrpanu leševima dječaka i djevojčica, krivih zbog krivih krvnih zrnaca, krivih zbog pogrešne strane, krivih zbog kolaboracije njihovih roditelja, krivih jer su živjeli, jer su pokušali postojati. Mučno je, najmučnije čitati pjesme u kojima je izvjesna sudbina onih o kojima se pjeva, tek pitanje humka, počasti, ako se godinama kasnije otkrije mjesto na kojemu su pokopani. A mnogi, svjedočimo i posljednjim Domovinskim ratom, još nisu pronađeni i dostojanstveno ukopani. Možda i nije trebalo naslova ni motta nad svim opisanim zlodjelima, jer im je zločin zajedničko ime, no oni ova-ko usustavljeni, arhivirani, ovjekovječeni, imaju i potpis dželata na ono frazeološko o povijesti koju su pisali pobjednici. Neće „Pjesme i plesovi smrti“ biti uglazbljene kao one „Serenade“ spomenutih Kutuzova i Musorgskogoga, nisu libreta opera iako nose svakim svojim činom i stigmom nečinjenja da se gubitniku ostavi dostojanstvo u i unatoč smrti. Prizivajući i citirajući uzore u Kapuscynskome, Borgesu, Snyderu, Gerwarthu, Churchillu i ostalima, Peričić istražuje zašto nisu završili ni Prvi, ni Drugi ni drugi svjetski ratovi, zašto imamo osjećaj ponavljanja u beskonačnost, i ovih dana, i ovih godina. Hvatajući ritam, čisteći pjesmu do osjećaja da ono nužno ostane uklesano u nju, da čvrsto temelji drže, Denis i toponime spominje poput nenapisane oporuke čovječanstvu da upamti, jer ponoviti će se. Da upamti, jer nije ni prestalo, nikada i nigdje. Samo se primirilo. U čemu onda leži nada čovječanstva? Upravo u prepoznavanju beskrupuloznosti, u šoku ružnoga, najružnijega. Kako do „iskupljenja iskupitelja“, kako do katarze, do opraštanja? Zar doista nema mjesta Dobromu? Ima u svakom pojedinačnom činu kojim se pokušavalo spriječiti, ublažiti, pomoći. Nije bilo dovoljno. Ali nije se sudjelovalo, nije se pravilo većim Nijemcem od Nijemca, većim Rusom od Rusa.

„Pjesme i plesovi smrti“, taj mrtvački pokrov nad raspjevanim „pobjednicima“ pozivaju na

prepoznavanje znakova vremena, često predvidljivih, čak i kada su zamaskirani idealima novovjekih ideologija. Pazi, čovječe, da ne ideš okrvavljenih ruku ispod zvijezda, ako je dopušteno u Denisovom stilu parafrazirati Šimića i(li) balade koje su pratile vojnike, do onoga dogođenoga kontrapunkta odbačene lutke djevojčice u jarku, do rastopljene sluzi onoga što se nazivalo ljudskim bićem, sluzi koja je u svojoj nedokučivoj prašini postanka još uvijek uvjerljiviji znak proživljenoga nasuprot zakratko preživjelim tijelom pobjednika, birtijaški hvalisavoga uslijed repetiranih strojnica koje su tražile krv kako bi opravdale svoje proizvođače. I ruke koje su

njima upravljale. Nemoguće je i nepristojno gradirati pjesme Denisove po razmjeru ili matematičkom izračunu broja poginulih, jedan poginuli bio je previše, kao i milijuni pomorenih u logorima, na stratištima. Pjesnik je ispričao svoje priče, bez rukavica, otkrio je, podsjetio na čovjeka (skupine) lišenoga morala, na okrutnost Zla, na trenutak u kojemu se učini da je Zlo pobijedilo. Vjerojatno bi tako i bilo kada ne bismo pamtili, čitali, pisali, osuđivali. Ne deklarativno, već djelatno. I umjetnošću, jamačno, poezijom najprije i najpreče. Neka 31 pjesma i plesovi smrti ostanu znakom da su postojali i postoje oni kojima je stalo do Dobra.

Tomislav Šovagović

IZLOŽBA 490 GODINA OSNOVNOG ŠKOLSTVA U SAMOBORU

Samoborsko područje bogato je poviješću i kulturom, posebice značajnim povijesnim događajima, istaknutim pojedincima i organizacijama. Povijesni razvoj toga područja započeo je izgradnjom samoborske utvrde u 13. st., i dobivanjem statusa slobodnoga kraljevskoga grada. Povezan sa zagrebačkim područjem, a istodobno iskorištavajući gospodarsku povezanost sa slovenskim područjem, sve je izraženiji gospodarski razvoj Samobora. Političko značenje samoborsko područje dobiva u prvoj polovici 19. st. kada postaje jedno od kulturno-političkih središta hrvatskog narodnog preporoda. Istodobno, u svojevrsnoj pozadini tih procesa, razvija se obrazovanje, koje je činilo ključni dio samoborske povijesti i kulture. Obrazovanje ne čine samo zgrade ili nastavna oprema već ponajprije njeni djelatnici. Tako su se dvojica samoborskih obrazovnih stručnjaka, Milan Lang i Bogumil Toni, posebice istaknula u prvoj polovici 20. stoljeća. Oni nisu bili samo prosvjetari već ponajprije intelektualci te nositelji društvenog života. Upravo je to ključan motiv koji ističe obrazovanje kao dio razvoja samoborskog područja.

Tako je u Otvorenoj galeriji Samoborskog muzeja izložbom „490 godina osnovnog školstva u Samoboru“ prikazana povijest školstva toga područja. Autorica izložbe, koja je bila otvorena od 5. rujna do 10. listopada 2025., kustosica je Samoborskog muzeja Rebeka Meglič.

Izložba kronološkim slijedom prikazuje gotovo pet stoljetnu povijest obrazovanja na samoborskom području. Većina izložaka preslike su dokumenata i fotografije iz fundusa Samoborskog muzeja. Osim toga, izložba je upotpunjena predmetima poput školskog pribora, namještaja i sl., posuđenima iz Hrvatskog školskog muzeja, Osnovne škole Milana Langa i Osnovne škole Mihaela Šiloboda.

Autorica veže početak obrazovanja u Samoboru uz obrazovano djelovanje cistercita i franjevacu od 16. stoljeća, koji započinju s podučavanjem „mladeži“, što je u praksi značilo opismenjavanje stanovništva. U tom kontekstu, 1535. navodi se kao godina prvog spominjanja škole u Samoboru. Zatim slijedi izgradnja prve zgrade samoborske škole početkom 17. st. u blizini župne crkve sv. Anastazije, a nastavni kadar činili su svećenici i svjetovni učitelji. Od druge polovice 18. st. sve više svjetovnih učitelja vodi nastavu, a stoljeće kasnije osnovno školstvo postaje obavezno. Ovakve promjene u obrazovnom sustavu bile su vidljive i na samoborskom području.

Dio izložbe posvećen je istaknutim učiteljima samoborskih škola, nositeljima obrazovnog procesa. Tako je prikazano djelovanje Josipa Herovića, Skendera Fabkovića, Milana Langa i Bogumila Tonija. Spomenuti učitelji su istodobno bili nositelji samoborskoga kulturnog razvoja.